

Kapitola č. 6 Vzdělávání seniorů (stáří a stárnutí v tezíh filozofů a psychologů), rozvoj gerontagogiky

ČAS KE STUDIUI: 40 minut

- ✓ Čas potřebný k prostudování základního učiva: 50 minut
- ✓ Čas na vypracování úkolů: 75 minut
- ✓ Čas na vypracování úvah k zamyšlení: 45 minut

PO PROSTUDOVÁNÍ TEXTU DOKÁŽETE A BUDETE ZNÁT:

- ✓ Co obnáší vzdělávání seniorů
- ✓ Jaký je jeho význam v současné společnosti
- ✓ Jak lze vnímat vlastní stáří a stárnutí

KLÍČOVÁ SLOVA UČIVA:

Senioři, stáří, stárnutí, gerontagogika, mapa fantazie ve stáří a v realitě, univerzity třetího věku, formy vzdělávání seniorů, kompenzace, bariéry

DOPORUČENÁ ROZŠIŘUJÍCÍ STUDIJNÍ LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE:

- Beneš, M. Úvod do andragogiky. Praha: Karolinum, 1997.
Stuart-Hamilton Ian. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999. ISBN: 80-71782-74-2.
Ondráková, J. a kol. Vzdělávání seniorů a jeho specifika. Praha: Pavel Merkvart, 2012. ISBN 978-80-7465-038-3.
Suchá a kol. Hry a činnosti pro aktivní seniory. Praha: Portál, 2013.
Tošnerová, T. Jak si vychutnat seniorská léta. Praha: ComputerPress, 2009.
Pacovský, V. O stárnutí a stáří. Praha: Avicenum, 1990.
Rabušic, L. Česká společnost stárne. Brno: MU, 1995.
Říčan, P. Cesta životem. Praha: Panorama, 1990.
Haškovcová, H. Fenomén stáří. Praha: Panorama 1989.
Machonin, P., Tuček, M., a kol. Česká společnost v transformaci. Praha: SLON, 1996.
Rabušic, L. Česká společnost a senioři. Brno: FF UK, 1997.
Hrdlička a kol. Krize středního věku. Praha:Portál, 2006.
Sýkorová, D. Autonomie ve stáří. Praha:Sociologické nakladatelství, 2007

Úvod

Vzdělávání je celoživotní proces. Cílem je vytvořit takové podmínky a vzdělávací příležitosti, aby lidé cítili potřebu vzdělávat se a zdokonalovat. *Komenského „škola stáří“ hovoří o tom, že se lidé mají učit moudře využívat výsledků své práce a správně prožívat zbytek svého života* Podíl na ignorování vzdělávacích potřeb starších a starých lidí měla gerontologie a gerontopsychologie, které předkládaly neradostný obraz stáří, který předpokládá v první řadě omezení, nemoci, ztráty a pasivitu. V šedesátých letech dochází k přehodnocování tohoto pohledu na stáří a objevuje se nová věda – **gerontopedagogika**, která zahrnuje teorii výchovy člověka ke stáří a ve stáří a dále pak **vzdělávací gerontologie** zaměřená na teorii a praxi vzdělávání starší a staré populace. Hodnota vzdělání a vzdělávání má svůj význam i ve stáří. **Čím lépe se budeš učit, tím lépe se budeš mít. Vzdělávací dividendy. Přidaná hodnota, aplikace do praxe. Význam vzdělávání má dopad na zdraví, zejména na oblast sociálního zdraví.**

Stáří v tezích významných filozofů a psychologů (sociologie a psychologie stárnutí)

Arthur Schopenhauer (1778-1860)

Psychologizující filozof dělí život na dvě etapy – mládí a stáří. *„Z hlediska životní síly lze člověka do 36 let přirovnat k tomu, kdo žije z úroků; co dnes vydal, je tu zítra zpět. Ale od tohoto bodu je naším analogem rentiér, který začíná sahat na svůj kapitál“*

„Prvních 40 let našeho života dodává text, následujících 30 komentář k němu, který nás teprve naučí chápat pravý smysl života a souvislost testu, vedle morálky a všech jemností“

Protiklad mládí a stáří je protikladem nevědoucí vášně a vědoucího rozčarování. Schopenhauer favorizuje stáří *„člověk se dopracuje ke klíči životu až během stáří“*

„Ve stáří není krásnější útěchy, než že jsme všechnu sílu svého mládí vložili do děl, jež nestárnou s námi“ (Schopenhauer)

Jung (1875-1961)

Etapa životního dopoledne a životního odpoledne. *„Nemůžeme žít životní odpoledne podle programu životního dopoledne, co bylo velké ráno, bude malé večer, a co bylo pravdou večer, se stává lží.“* Čím blíže se člověk blíží středu života a čím víc se mu podařilo zakotvit ve svém osobním postoji a sociálním postavení, tím více se mu bude zdát, že odhalil správný běh života, správné ideály a principy chování....Přehlíží přitom důležitou skutečnost, že totiž stanovení sociálního cíle se uskutečňuje na úkol celosti osobnosti...V této životní fázi, kolem 40ti let, se totiž připravuje významná proměna lidské duše. Zpočátku to není žádná vědomá a nápadná změna, spíše jde o nepřímé náznaky proměn, které – jak se zdá – mají svůj počátek v nevědomí...člověk by měl vědět, že jeho život nestoupá a nerozšiřuje se, nýbrž že si neúprosný vnitřní proces vynucuje zúžení života.“

V první polovině života – problémy z přizpůsobení zevnímu prostředí – vztahy, profese, partnerství, rodina...**V druhé polovině se začínáme vyrovnávat sami se sebou.** Krize z toho, že lpíme na minulosti. **Orientace a vřazení se do reality vnitřní – individualizace.** (Hrdlička, 2006)

Všechno je marnost a všechny ořechy jsou duté, i kdyby byly pozlacené (Kazatel)

Vnějškově plodí bída a strádání bolest a bezpečí a nadbytek nudu...rozumný člověk následuje toho, co jest bezbolestné, nikoli však toho, co jest příjemné (Etika Nikomachova)

„Největší štěstí je moci cvičit svou znamenitost, ať už je jakéhokoli druhu“ (Aristoteles)

Všechno je marnost a všechny ořechy jsou duté, i kdyby byly pozlacené (Kazatel)

Znovu si přečtěte teze významných autorů a z dalších zdrojů. Jak vnímají stáří? Lze se u těchto autorů inspirovat v pohledu na vlastní stáří. A lze s těmito tezemi pracovat v rámci gerontagogiky, vzdělávání seniorů. Pročtěte si rovněž teze další osobností a jejich vnímání stáří a stárnutí. Lze v těchto tezích najít pozitivní pohled na stáří?

Erikson (1902-1994)

Osm stádií centrálního konfliktu

1. Důvěra proti nedůvěře (1. rok života)
2. Autonomie proti studu a pochybám (2. rok života)
3. Iniciativa proti vině (3. rok života)
4. Výkonnost proti méněcennosti (6.-11. rok života)
5. Identita proti zmatení rolí (puberta a adolescence)
6. Intimita proto osamělosti (raná dospělost)
7. **Generativita proti stagnaci (střední dospělost)**
8. **Integrita proti zoufalství (pozdní dospělost a stáří)**

Generativita – založení a vedení další generace, úkolem je přispívat druhým, především péčí poskytovanou rodině a společenství, kde žije. Člověk selhávající v generativitě se může realizovat ve své profesi nebo se uchyluje k útěkům před realitou (alkohol, sexuální dobrodružství,...až k vážné krizi) Každé období umožňuje projít krizí a posílit se, zdokonalit, změnit...(Hrdlička, 2006)

Frankl (1905-1997)

„Člověk hledá smysl“. „Vlastním cílem člověka je najít smysl a ten naplnit.

Nietzsche řekl: *Kdo má Proč žít, ten snese téměř každé Jak“ Dnes žijeme v době, kdy velká část populace žije beze smyslu. „Ve službě něčemu nebo v lásce k někomu se člověk stává sám sebou. A ve službě něčemu má život smysl.“*

„Pocit chybějícího smyslu života je nejjistějším důkazem toho, že smysl života existuje“. Kdyby neexistoval smysl života, tak nebudou lidé trpět tím, že ho neznají. „ Žízeň je nejjistější důkaz, že musí existovat voda“ (Werfel)

Rozvažování nad vlastním stárnutím. Vyzkoušejte si úvahu nad vlastním stářím a stárnutím. Vytvořte si mapu fantazie a do ní zakreslete mapu reality vlastního života. Zamyslete, jak byste chtěli žít ve stáří a prožít stárnutí. Jak v tomto hledisku vnímáte možnosti gerontagogiky? Položte si tyto otázky a postupujte krok za krokem v plnění úkolů.

- ⊙ Čemu chci opravdu věnovat život?
- ⊙ Co je opravdu důležité?
- ⊙ *Jak mám změnit svůj život, aby odpovídal mým dnešním potřebám a ne potřebám, které jsem měl před patnácti lety?* (Peška, 2005)
- ⊙ *Dvakrát nevstoupíš do téže řeky* (Herakleitos)

Úkolem je vytvoření mapy fantazie. Přečtete si následující otázky a písemně na ně odpovězte.

1. Napište si, čeho pozitivního jste dosáhli?
2. Co byste dělali, kdybyste věděli, že nemůžete dopadnout špatně?
3. Na jakých zásadách spočívá váš život?
4. Jaký nápis byste chtěli mít na svém náhrobku? Co byste rádi slyšeli, aby o vás někdo řekl na vašem pohřbu?
5. Které tři věci si v případě požáru vašeho domu odnesete?
6. Kdybyste měli 6 měsíců na přípravu přednášky a mohla by to být vaše poslední slova k rodině a přátelům, co byste řekli?
7. Kdybyste mohli vytvořit prvotřídní podnik, organizaci, církev,...jaký druh práce by vykonávaly, jak by fungovaly....?
8. Je Vám 90. let, sedíte v houpacím křesle a zpětně přehlížíte svůj život. Existuje něco, čeho litujete, že jste nudělali? Tyto sny a touhy vás mohou vést k novému naplnění života.
9. Napište si seznam 100 věcí, které chcete udělat, než zemřete. (Conway Stone)

Druhá fáze rozvažování

Do mapy fantazie zakreslete menší mapu reality, co je splnitelné za nynějších možností. **Hlavním principem je, že po 40 nelze dosáhnout vyššího výkonu než před 40 rokem věku.** Druhým principem je, že **zkušenost podmiňuje jiný pohled na svět, výhoda zkušenosti** (př. umíme si představit, jak vypadal náš život s naší první láskou nebo s naší první profesí, atd...) Ve středním věku omezená kapacita pro zpracování negativních zážitků a emocí (v mládí máme pocit, že přemůžeme svět...později ubývají síly, delší doba pro regeneraci).

Příklad – jak lze zacházet s vlastním stárnutím a stářím. Následující text Vás upozorňuje na to, jak se připravovat na aktivní stáří a jak pracovat se změnami, které může (ale nemusí) přinášet.

Do budoucna se umět chránit před nadměrnými negativními emočními vlivy – základní principy duševní hygieny

1. Kompenzace aktivitou – získávat praktickou jistotu, učit se nové
2. Ústup
3. Cílevědomá pasivita
4. Zaujetí postoje (když nemůžeme stresor ovlivnit, u malých i velkých problémů)

Syntéza fantazie a reality

Proces nelze uspěchat, někdy může přijít barvitý sen. Ideální doba pro rozjímání je dovolená. Nejlepší otázky jsou Jak dál? a Co chci? Ne Proč? Někdy je správné radikální řešení, nutné se poradit. Otázky se postupně mění v odpovědi. Nastává čas pro plánování

Plánování

- ⊙ *Neplánovat větší výkon, než na jaký jsme byli zvyklí*
- ⊙ *Nepřetěžovat svou kapacitu pro zpracování negativních zážitků a emocí*
- ⊙ *Nepodlehout falešné pozitivní realitě a nenechat se opít nadějí*
- ⊙ *Život je těžký, i když nejsme v krizi*
- ⊙ *Míra psychosociální zátěže*
- ⊙ *Napište si na papír problémy, seřadte je a odškrtněte (pokud se Vám daří vyřešit)*

Realizace

*Za prvé musíte vědět, co chcete, mít jasnou představu o výsledku. Za druhé buďte pozorní a mějte smysly otevřené. Za třetí buďte pružní, abyste mohli měnit své chování, dokud nedosáhnete toho, co chcete. **Základní principy je myslet pozitivně a být aktivní.** První pozice vnímání – Jak mě to ovlivňuje? Druhá pozice vnímání – Jak by se to moje jevílo druhému? (empatie) Třetí pozice – Jak by se na to díval někdo nezúčastněný? Být v pozitivním stavu plném síly. Technika prožívání předem, mentální příprava a procvičování – projít si právě prožití den.*

Psychohygienu

- ⊙ *Boj o každodenní pohodu, pozitivní naladění a dobrou duševní a tělesnou kondici*
- ⊙ *Katalog 99 příjemných aktivit (Lewinsohn)*
- ⊙ *Sociální aktivity – kdy nás někdo chce, má rád, respektuje, oceňuje a akceptuje.*
- ⊙ *Aktivity spojené s dovednostmi, schopnostmi a nezávislostí.*
- ⊙ *Aktivity, které jsou příjemné samy o sobě.*

Každý den alespoň jeden příjemný zážitek

Těšit se na něj a nemyslet na nepříjemnosti, které zážitek zkalí. **Braňte se negativním myšlenkám. Strídejte aktivity a prožitky tělesné, duševní a duchovní.** Prevence syndromu vyhoření (v profesi – odosobnění, intelektualismem, oddělení přístupu ke klientům od přístupu k ostatním lidem) (Hrdlička, 2006)

Závěr – tři cesty

- ⊙ **Jít dál stejnou cestou a vydržet v nezměněné intenzitě. Vsadit na to, že máme dost sil.**

- ⊙ Jít stejným směrem, ale ne stejnou cestou, jiné tempo, dát větší prostor prožitkům namísto výkonnosti...
- ⊙ Využít druhé poloviny života jako příležitosti k radikální změně...
Všechna řešení jsou rovnocenná...

Vzdělávání seniorů

Informace, které poskytují seniorům možnost volby, jak uspořádat svůj vlastní život, být psychicky vyrovnanější a spokojenější.

Gerontagogika – možné oblasti zájmu

Vztah ke gerontologii, modely úspěšného stárnutí, negativní a pozitivní změny ve stáří, aktivita a aktivizace psychických funkcí, výchova ke stáří v kontextu celoživotního vzdělávání, podmínky výchovy a vzdělávání seniorů, institucionální, organizační a personální zabezpečení ve stáří.

Pro srovnání gerontologie

Teorie stárnutí, demografické a ekonomické aspekty, psychologická a psychiatrická problematika seniorů, sociální a sociologické aspekty, sociálně patologické jevy, druhý životní program, senioři v rodině, interpersonální vztahy, problematiky umírání, sociální služby pro seniory, fenomén ovdovění, truchlení a poradenská pomoc

Situace v seniorské populaci

- v roce 2000 – jedna pětina obyvatel Evropy 60 a více let
- nejvíce roste skupina osmdesátiletých občanů a starších – velké finance na zdravotní a sociální péči
- v naší republice – rok 2000 – 23% obyvatel v důchodovém věku
- z celkového počtu šedesátiletých a starších – téměř čtvrtina 75 a více

Kvalita života je kategorie velmi subjektivní a individuální – představuje různé věci pro různé lidi a v různém čase. Individuální záležitostí je tempo stárnutí – větší diference kvality života. (Stuart-Hamilton, 1999)

Diferenční znaky vzdělávání seniorů

- ✓ věk, zdravotní stav, fyzická a psychická výkonnost, ale i pohlaví, rodinná situace, životní úroveň, vzdělanostní úroveň, získaný socioprofesionální status

Subjektivní prožívání kvality života v postproduktivním věku ovlivňují i

- ✓ životní aspirace
- ✓ hodnotové orientace
- ✓ hodnoty spojené s kultivací člověka

I ve starším věku je nejdůležitějším kritériem kvality života různorodost potřeb a možnost jejich uspokojování – fyziologické, psychické a sociální. (sexuální život seniorů, potřeba emotivních prožitků, „hlazení“, mezilidské vztahy...) Psychologická teorie aktivního stárnutí

předpokládá, že ve stáří jsou v podstatě zachovány potřeby středního dospělého věku – především být aktivním a mít pocit užitečnosti. Odchod do důchodu přináší úbytek sociálních kontaktů, omezení aktivity a sníženou možnost komunikace. Ztráta profesní role a „funkční identity“. Role charakter „nerole“ – demoralizuje a snižuje jeho vlastní hodnotu. (Stuart-Hamilton, 1999)

Důležitost kompenzačních mechanismů

Rozvíjení systému vzdělávání pro starší populaci přináší

- ❖ pocit důstojnosti
- ❖ životní uspokojení
- ❖ začlenění do společnosti
- ❖ zachování fyzického a duševního zdraví

Havighurst

Vzdělávání může usnadnit zvládnutí těchto vývojových úkolů v průběhu života a může pomoci zajistit úspěšný přechod a adaptaci v pozdějších stádiích. Zlepšuje orientaci v nových životních situacích a schopnost samostatně se rozhodovat. Informace, které poskytují seniorům možnost volby, jak uspořádat svůj vlastní život, být psychicky vyrovnanější a spokojenější.

Překážky a omezení při vzdělávání seniorů

Osvojování nových poznatků potřebuje více času, nedostatečně zvládnutá strategie učení. Nutnost pomalejšího tempa při výuce. Nezařazovat delší přestávky – opačný efekt než u mladších osob – zhoršení výkonu. Brát ohled na fyzický a psychický stav. Významný je stupeň aktivity a síla motivace. Látka – cílevědomá a záměrná. (Pacovský, 1990)

Bariéry

Časové (večer, tma,..., místní (malé nabídky v menších obcích), finanční (s ohledem na situaci seniorů) – cílem je snažit se je odstraňovat.

Osobnost lektora a kompetence

Osobnost lektora (být hodný a mluvit nahlas/?) Kompetence podobné jako u ostatních cílových skupin (předmětové, didaktické, diagnostické, pedagogické.....) Vyvarovat se slangu, „pojmu jako je deadline...“ Vyvarovat se haptických projektů (ty patří do zdravotní a sociální péče). Individuální radost – druhý životní program. V dobách, kdy byl přechod do důchodového věku ostrý, narazil penzionovaný člověk na prázdno (Haškovcová) Senioři jako pasivní a vděční příjemci laskavostí ekonomicky aktivních občanů (setkávání bývalých zaměstnanců).

Funkce vzdělávání v postproduktivním věku

Preventivní

- různá opatření – v předstihu – pozitivní ovlivnění průběhu stáří a stárnutí

Anticipační (předvídat)

- pozitivní připravenost na změny ve stylu života – zejména odchod do důchodu

Rehabilitační

Posilovací – nejvýznamnější

- rozvoj zájmů, potřeb a schopností
- podpora aktivity
- kultivace zájmů a potřeb
- stimulační a kultivační

Napište krátkou úvahu k funkcím vzdělávání v postproduktivním věku. Zamyslete se na těchto funkcích. Jak s nimi pracuje vzdělávací systém? Kdo nás připravuje na život ve stáří?

Formy vzdělávání v postproduktivním věku

Rozmanité specifické vzdělávací formy různého charakteru, vzhledem k diferencovanosti této skupiny – např. úroveň vzdělání, původní profese, sociální zařazení v mikroklimatu rodiny, finanční možnost a osobní celoživotní zkušenosti.

Lidové univerzity (zejména skandinávské a německy mluvící země)

- starší člověk absolvuje vzdělání s mladými posluchači
- vzájemné ovlivňování dvou generací – mladí lidé hledají porozumění pro problémy pokročilého stáří, starší generace profituje z toho, že komunikační pole zůstává ve společnosti, která ji akceptuje

Akademie třetího věku a Kluby aktivního stáří (v našich podmínkách)

- zejména v regionech, kde nejsou vysoké školy
- záštita různých organizací či institucí (Červený kříž, Akademie J.A.Komenského, Domy kultury...)
- přístupnost k výkladu
- přizpůsobování obsahu místním potřebám a zájmům jednotlivců
- Kluby – trvalejší neformální vztahy, osobní zájmy a potřeby vzájemného kontaktu

Univerzity třetího věku (nejnáročnější způsob vzdělávání)

- oficiální uznané instituce
- vysokoškolská úroveň v nejrůznějších oborech
- zaváděny podle možností vysokých škol, jednotlivých fakult a podle zájmů seniorů
- v České republice zákon platný od 1.7.1990 § 24 celoživotní vzdělávání
- první vznikla v roce 1973 ve Francii – Univerzita společenských věd v Toulouse – profesor práva a ekonomických věd – P.Vellase
- cíl – vytvořit vzdělávací příležitost pro stárnoucí a starou populaci

- v socialistických zemích – Polsko – 1975
- u nás Olomouc – 1986 – ČSČK , Praha 1987 – 1. lékařská fakulta UK
- v současné době – 45 vysokých škol či fakult (Beneš, 1997)

Vyhledejte si na stránkách českých univerzity Univerzity III. věku, podívejte se, jaké nabízejí programy pro seniory, jaká je jejich organizace, jaké mají cíle a která témata v programech upřednostňují. Vytvořte si představu, co nabízí U3V seniorů a celé společnosti. Podívejte se na stránky Masarykovy univerzity <http://www.u3v.muni.cz/> a zajímejte se o nabízené programy.

Univerzity III. věku

AIUTA (Francie)
 UFUTA (Francie)
 BAG (Německo)
 U3A (Austrálie)
 U3TA (VB)
 Asociace univerzit třetího věku
 EFOS (Organizace studentů seniorů samotných)

AIUTA – Mezinárodní sdružení U3V – Toulouse

Základní cíle

Podporovat zakládání a další růst U3V na celém světě. Navazovat a udržovat kulturní a vědecké kontakty mezi členy. Podporovat navazování styků v oblasti regionálních zájmů. Koordinovat činnost mezi členy, zejména vzdělávání, studium a výzkum. Poskytovat členům informační služby. Spolupracovat s organizacemi, jejichž činnost se týká vyššího vzdělávání a životních podmínek starší generace

V roce 1993 v ČR Asociace U3V, člen AIUTA

V průběhu dvaceti let – různé cíle této formy vzdělávání

- ✚ **seznámit starší občany s přesným, abstraktním myšlením**
- ✚ **prohloubit jejich sebepoznání**
- ✚ **pomoci jim získat nadhled, ulehčit jejich orientaci ve stále složitější a měnící se realitě**
- ✚ **sociálně psychologická funkce – kromě zachování přiměřené kvality života – prevence možného sociálního napětí mezi mladou a starší generací – ageismus**
- ✚ **vytvářet předpoklady pro setkávání generací, výměna zkušeností, smysluplný dialog mezi generacemi (Mužik,**

Dánský projekt „Staří lidé na lidových univerzitách v cizích zemích“

- získávání poznatků při cestování – vzdělávací zájezdy
- organizují mladí nezaměstnaní – doprovází

Další formy ve světě

- univerzity volného času
- univerzity mezigeneračního sblížení atd.

USA, Kanada

Studentský domov pro seniory

Význam vzdělávání seniorů

- + Nová životní perspektiva
- + Životní pomoc
- + Charta práv a svobod starších lidí – Univerzita v Lovani a Centrum celoživotního vzdělávání na Svobodné univerzitě v Bruselu
- + Generace starších není na odpočinku
- + Učí se s druhými, pro druhé, objevuje a inovuje
- + Nejen objekt pro pomoc, ale také zdroje, které lze rozvinout ve službě druhým

Učení ve stáří znamená duchovní potenciál, jehož je třeba využít jak ve prospěch jedince, tak společnosti

Příklady dalšího vzdělávání seniorů

Seniorský nulták, Univerzita volného času a Virtuální univerzity. V roce 1987 nebylo možné uspokojit všechny zájemce o studium – seniorský nulták. Pražský nulták se přeměnil na Univerzitu volného času – volnější způsob studia. Později Centrum zdravého stárnutí – mimo jiné cestovatelské aktivity,...

Jak dál ve vzdělávání seniorů?

- ✓ Pokud senior zvládá, může studovat i řádnou vysokou školu (příklady)
- ✓ Zajímavé jsou dialogy generací (u nás nejsou tzv. Otevřené univerzity), ale obdobně zaměřené přednášky lze absolvovat na vybraných fakultách
- ✓ Experimentální univerzita pro prarodiče a vnoučata (rok 2004, ve spolupráci s Centrem zdravého stárnutí)
- ✓ Senioři jako dobrovolníci nebo pracující v částečném úvazku – „life qualification“
- ✓ Chybí vzdělávací aktivity v domovech pro seniory
- ✓ Co muzea? Divadla?...a další instituce...
- ✓ Co s ageismem, co se učí o tomto jevu na základních školách?
- ✓ Možnosti projektů
- ✓ ...

1. *Jak se ke stáří vymezují významné osobnosti, jak vnímají stáří Schopenhauer, Nietzsche, Aristoteles, Frankl, Erikson a další?*
2. *Jaký je rozdíl mezi gerontagogikou a gerontologií?*
3. *Jaká je situace v seniorské populaci?*
4. *Jaké jsou diferenční znaky vzdělávání seniorů?*
5. *Jaké jsou formy vzdělávání seniorů?*
6. *Co je cílem Univerzity třetího věku?*

Shrnutí

Vzdělávání seniorů nabízí novou životní perspektivu a životní pomoc. Velký význam pro rozvoj gerontagogiky má Charta práv a svobod starších lidí – Univerzita v Lovani a Centrum celoživotního vzdělávání na Svobodné univerzitě v Bruselu. Generace starších není na odpočinku, učí se s druhými, pro druhé, objevuje a inovuje. Nejen objekt pro pomoc, ale také zdroje, které lze rozvinout ve službě druhým. **Učení ve stáří znamená duchovní potenciál, jehož je třeba využít jak ve prospěch jedince, tak společnosti.** Mezinárodní den starších lidí – 1. říjen a Mezinárodní rok seniorů – 1999. **Za společnost pro všechny věkové skupiny.**